

вітчизняної соціальної роботи відсутня єдина загальноприйнята класифікація методів роботи з молоддю. Існують різні класифікації, зокрема серед закордонних науковців відомими є такі класичні методи, як індивідуальний, груповий, робота в громаді.

Серед науковців проблема технологій соціальної роботи з молоддю перебуває в процесі подальшого вивчення та класифікації. Так, до найбільш відомих технологій соціальної роботи з молоддю відносять соціальну терапію, консультування, арт-терапію, музикотерапію, бібліотерапію, соціально-педагогічні, творчі та ін.

На сьогодні актуальним є питання модернізації соціальної роботи з молоддю, створення у суспільстві умов і механізмів оптимальної соціальної роботи з молоддю. Варто звернути увагу на соціальну підтримку молоді, створити умови для реалізації її життєвого і творчого потенціалу.

Грищенко С. В., Михієнко Л. П.

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства проблемі захисту дітей з особливими освітніми потребами приділяється все більше уваги. Зміни у соціально-педагогічній та соціальній роботі передбачають більш дбайливе ставлення до дітей з особливими потребами, яким необхідно забезпечити не лише відповідні фінансові, матеріальні умови, гуманітарну підтримку та реабілітаційні заходи, але й потрібно приділити значну увагу у напрямі створення сприятливих умов, за яких діти зможуть розкрити свої здібності, розвинути певні особистісні якості, а також реалізувати потреби вищого порядку, такі як: соціальні, моральні та духовні.

Мета дослідження – виявити основні проблеми соціальної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами; розглянути шляхи та засоби соціальної реабілітації дітей з особливими потребами.

Позитивну роль у цьому процесі відіграв Закон України від 16 листопада 2000 року «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю з дитинства», де вперше порушене питання про необхідність пошуку шляхів і механізмів поліпшення життя таких дітей та створення умов для їхньої інтеграції в суспільство.

Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту інвалідів та проведення в Україні у 2003 році Року людей з інвалідністю» від 2 грудня 2002 року став ключовим фактором, що сприяв поширенню практики соціально-реабілітаційної роботи з дітьми з особливими потребами.

Усі документи, що регулюють соціально-реабілітаційну роботу з дітьми з інвалідністю, ґрунтуються на статті 23 Конвенції ООН про права дитини, що визначає права дітей з особливими потребами на повноцінне життя в середовищі, яке забезпечує їх гідність, сприяє формуванню впевненості в собі, а також право дитини на особливе піклування, доступ до освіти, відновлення здоров'я, соціального, культурного і духовного життя.

Згідно з Національною програмою «Діти України», реабілітацію дітей з особливими освітніми потребами з раннього віку визначено як першочергову проблему національного значення, що відображає вищеописані положення.

Сутність соціальної реабілітації розглядають в науці у розрізі певних соціальних процесів: соціальної мобільності, соціалізації, створення соціального капіталу, соціальної нормативності.

Соціально-педагогічна реабілітація – це, насамперед, створення таких умов, що сприятимуть саморозвитку дитини та допоможуть сформувати особистість з активною життєвою позицією.

Для того, щоб розробити багаторівневу структуру, яка буде стосуватися різних аспектів соціальної реабілітації, варто врахувати такі проблеми:

проблеми дитини:

- підтримка фізичного здоров'я;
- формування особистості;

- забезпечення емоційної підтримки;
- навчання;
- задоволення соціальних потреб;
проблеми сім'ї:
- забезпечення фінансової підтримки;
- житлові умови;
- навички догляду та навчання дитини;
- вирішення емоційних проблем;
- подолання соціальної ізоляції;
проблеми професіоналів:
- медики: профілактика та підтримка здоров'я;
- педагоги та психологи: розробка та впровадження спеціальних методів освіти та виховання дітей та батьків;
- соціальні працівники: забезпечення допомоги, інформування про ресурси, сімейна та групова робота, захист інтересів дітей та сім'ї, інтеграція зусиль професіоналів;
- інженери та виробники: розробка та виготовлення спеціальних засобів для підтримки ефективної життєдіяльності та навчання дітей, створення спеціальних робочих місць;
- юристи, представники законодавчої та виконавчої влад: створення та впровадження відповідної системи захисту прав та обов'язків дітей з інвалідністю та їх сімей;
проблеми суспільства:
- зміна ставлення до дітей з інвалідністю та сімей з дітьми з інвалідністю;
проблеми фізичного середовища:
- зменшення впливів, що зашкоджують здоров'ю та життєдіяльності людини, створення дружнього для осіб з інвалідністю простору.

При виборі соціально-педагогічного методу допомоги необхідно враховувати ряд взаємозумовлених факторів, які часто є взаємопов'язаними. Такими факторами можуть бути соціально-психічні, фізіологічні або соціокультурні. Прикладом вираження цих факторів є наявність певних обмежень життєдіяльності дитини й функціональні обмеження; зовнішній

вигляд (наявність певних особливостей) та вік; ставлення батьків й найближчого оточення до дитини та її інвалідності; психологічні та фізичні можливості дитини; особистісні характеристики батьків: вік, емоційна зрілість, віросповідання, соціальний статус; інша інформація про сім'ю (наявність інших дітей та чи мають вони певні проблеми зі здоров'ям, місце проживання (тип населеного пункту, тип будівлі), чи є неподалік соціальна служба.

Для України є поширеним навчання та виховання дітей з обмеженими можливостями у спеціалізованих школах-інтернатах. Це спричиняє виникнення певних проблем у відносинах між дітьми та батьками, оскільки перші постійно знаходяться не в сім'ї, тому батьки часто потребують професійної допомоги для налагодження контакту зі своїми дітьми та побудови здорових стосунків. Періодом, коли батьки мають більше можливостей для взаємодії з дітьми, є канікули. Також часто батьки можуть звернутися по додаткову допомогу чи доглядом за дитиною. Це час, коли діти можуть поспілкуватися зі своїми однолітками за місцем проживання. Проте це дуже обмежений проміжок часу, тому потрібно постійно піклуватися про забезпечення можливостей частішого перебування дитини з сім'єю, родичами та друзями.

Соціально-педагогічна робота з дітьми з особливими освітніми потребами, які навчаються та виховуються в закладах інтернатного типу, здійснюється у тісній взаємодії спеціалізованого освітнього закладу з соціальними службами для дітей та молоді. Соціальні служби є інституцією, яка має сприяти створенню відкритості спеціалізованих освітніх закладів, умов для якомога легшого переходу дитини у доросле життя, що зможе попередити або полегшити вплив складних ситуацій шляхом надання регулярної та своєчасної соціально-педагогічної допомоги.

Таким чином, суспільство може створити умови для задоволення особливих потреб дітей, які мають обмежені психофізичні можливості, що включає перебування в сім'ї та правовий захист. Така діяльність суспільства може відбуватися одразу у кількох напрямках: рекреаційні проекти тимчасового перебування дітей у сім'ях, спільні програми спеціалізованих

освітніх закладів та інтернатів, які забезпечуватимуть правову освіту дітей, їх підготовку до сімейного життя, програми розвитку співпраці шкіл-інтернатів і загальноосвітніх шкіл, створення дитячих асоціацій, пошук та залучення спонсорів з метою додаткової фінансової підтримки дітей.

Від специфіки освітнього закладу, його функцій та повноважень залежить зміст та сутність соціально-педагогічної реабілітації.

Суб'єктами соціально-реабілітаційної діяльності є, з одного боку, фахівець з соціальної реабілітації, а з іншого боку – дитина, яка бере участь у цьому процесі. Характер процесу буде залежати від обох сторін, особливостей міжособистісних відносин, попереднього досвіду, емоційної складової, цілей та мотивів, а також рівня професійної компетентності фахівця.

Від індивідуального стилю соціальної реабілітації фахівця залежить інтенсивність процесу. Незалежно від обраних засобів та способів впливу, важливо звертати увагу на особливості нервової системи, характер та склад здібностей для забезпечення ефективності процесу. Таким чином визначається інтенсивність соціальної реабілітації.

Для динаміки соціально-реабілітаційної діяльності важливо притримуватися поступовості заходів, що реалізуються. Тобто важливим фактором є наявність хоча б незначних, проте позитивних зрушень у результаті соціально-реабілітаційної діяльності. Динамічність процесу може забезпечити суттєвіші позитивні зміни в цілому в розвитку особистості.

Для виміру ефективності соціально-реабілітаційної діяльності варто співвідносити досягнутий результат з максимально досяжним або плановим. Але для цього варто з самого початку сформулювати якісні критерії вимірювання результату.

Можна виділити три головні цілі соціально-реабілітаційного процесу: перша – це забезпечення соціального, емоційного, інтелектуального і фізичного розвитку дитини і максимальне розкриття її навчального потенціалу; друга – це попередження вторинних дефектів у дітей з порушеннями розвитку, які виникли як результат невдалої спроби копіювання

первинних дефектів, що прогресують, під медичним, терапевтичним або навчальним впливом, або як результат проблем у відносинах між дитиною та сім'єю, викликаних, зокрема, невинуватими очікуваннями батьків (або інших членів сім'ї) щодо дитини. Соціально-реабілітаційна робота має на меті допомогти членам сім'ї досягти порозуміння з дитиною, шляхом набуття відповідних навичок та адаптації до особливостей дитини для подальшого запобігання впливу інших зовнішніх факторів, що можуть порушити подальший розвиток дитини. Третя – це реабілітація сім'ї, яка має дитину з особливими потребами, з метою формування здатності сім'ї забезпечити потреби дитини. Відносини соціального працівника мають будуватися на партнерстві, тому важливо вивчити особливості функціонування сім'ї і розробити індивідуальну програму, яка відповідає її потребам і стилю життя.

Реабілітаційна програма включає широкий спектр послуг як для дітей, так і їх батькам, родичам та близьким. Усі послуги мають бути спрямовані на індивідуальний та сімейний розвиток, щоб захистити права всіх членів сім'ї. Така програма має реалізуватися в оточенні якомога ближчому до природнього, тобто за місцем проживання сім'ї з дитиною, а не в ізольованій установі.

Виховання дитини передбачає участь батьків та самої дитини в різних системах взаємовідносин, що включають спілкування з іншими батьками та дітьми, фахівцями, педагогами. Розвиток дитини у сім'ї – це одна система зі своїми потребами, правилами та інтересами. Відвідування дитиною лікувального закладу або школи – це інша система, яка діє за своїми правилами. Щоб забезпечити успішну соціально-реабілітаційну роботу важливо працювати над нормалізацією взаємовідносин у різних системах. Для прогресивного розвитку дитини з особливими освітніми потребами використовують різні прийоми та методи, що є різними технологіями соціальної реабілітації.

Таким чином, під час соціально-реабілітаційної роботи з дітьми з особливими потребами важливо ставити за мету формування її як індивідуальності, а також соціалізації, при цьому врахувавши потенційні можливості та потреби. Взаємодія

дитини з зовнішнім середовищем та розвиток її соціальних можливостей можуть бути реалізовані завдяки розширенню кола спілкування, наповненого дозвілля, творчої діяльності, достатньої допомоги для пересування та самообслуговування, забезпечення необхідними ліками та продуктами першої необхідності, а також регулярного оздоровлення та реабілітації.

Децюк Т. М., Васильєва А. О.

ПРОБЛЕМА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Проблема насильства в сім'ї залишається гострою в Україні. Відповідно статистики Національної поліції України зареєстровано заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані із домашнім насильством у 2021 році близько 325 тисяч. Якщо порівнювати з 2020 р., то за відповідний період надійшло 209 тисяч таких заяв. Загальна статистика свідчить, що 30-40 % викликів поліції на день пов'язані з домашнім насильством (ГО «Ла Страда-Україна», 2022). Збільшення кількості звернень можна пов'язати з карантинними обмеженнями через пандемію Covid19, проте ця статистика також може бути свідченням якісної інформаційної та просвітницької кампанії щодо протидії домашньому насильству та руйнуванню стереотипів, табування даної проблеми. З іншого боку збільшення кількості звернень свідчить про недостатню роботу з профілактики такого явища та потребу роботи з кривдниками.

В умовах війни ця проблема стала менш видимою, але не менш актуальною. За перші три місяці повномасштабного вторгнення РФ на територію України на гарячу лінію ГО «Ла Страда-Україна» надійшло понад 5300 звернень про домашнє насильство (Кривуляк А., 2022).

Під домашнім насильством ми розуміємо дії або бездіяльність фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, які спільно проживають